

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



دانشکده الهیات و معارف اسلامی
پایان نامه دوره کارشناسی ارشد در رشته الهیات و
معارف اسلامی

گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی

موضوع:

بررسی فقهی و حقوقی فرزند طبیعی

استاد راهنما:

دکتر محمد مهدی زارعی

استاد مشاور:

دکتر علی اکبر ایزدی فرد

دانشجو:

فاطمه ناصری

مرداد ۱۳۹۷

تشکر و قدردانی

حمد و سپاس خدای را که حساب همه چیز به دست اوست، پروردگاری که تنها او می‌تواند نور علم را در قلبها برافروزد.

بر خود واجب می‌دانم از پدر و مادر مهربانم تشکر و قدردانی کنم، عزیزانی که به من الفبای زندگی آموختند و دعای خیرشان همیشه بدرقه‌ی راه من است..

شایسته است از استاد راهنمای خویش جناب آقای دکتر محمدمهدی زارعی و استاد مشاور اینجانب جناب آقای دکتر علی‌اکبر ایزدی‌فرد که در نگارش این پایان‌نامه مرا از راهنمایی‌ها و مشاوره‌های ارزشمندشان بهرمند ساخته‌اند کمال تشکر و قدردانی را داشته باشم چرا که زحمات این اساتید بزرگوار راه را برایم هموار نموده است.

همچنین از تمامی اساتید محترمی که در طول دوران تحصیل افتخار کسب علم از ایشان را داشته‌ام؛ جناب آقای دکتر محمد محسنی، جناب آقای دکتر علی‌اکبر جهانی و جناب آقای دکتر سعید ابراهیمی سپاسگزارم و از همسر عزیزم که همواره محبت، صبر و حمایتش مشوقی برای ادامه‌ی تحصیل بود؛ تشکر می‌نمایم. و سپاسگزار فرزندان عزیزم هستم.

تقدیم به:

پدر و مادر عزیزم به پاس قلب‌های بزرگشان که سرشار از عاطفه و امید است.
به همسر مهربانم دکتر محمدرضا کرمی که با دلگرمی‌های خود آرامش بخش زندگیم هستند
به گل‌های باغ زندگی‌ام محمدعلی و محمدمهدی که صمیمانه مرا یاری نمودند.
و به تمام کسانی که رضای الهی و سعادت بشر را هدف خود قرار داده‌اند.

چکیده

گروهی از کودکان هستند که در رابطه با قرابت نسبی و الحاق آنان به والدینشان بین فقها و حقوقدانان اختلاف نظر فراوانی وجود دارد و مشخص نیست که این فرزندان مشروع دانسته می‌شوند یا نامشروع هستند. به همین دلیل حقوقدانان از واژه "فرزند طبیعی" برای این گروه استفاده کرده‌اند چرا که به تعبیر ایشان فقط یک رابطه طبیعی و خونی بین این فرزندان با والدینشان وجود دارد.

با توجه به این مسئله که نظر اکثریت فقها بر این است که ولدالزنا فاقد نسب است و به پدر و مادر خود منتسب نمی‌شود؛ در این پایان‌نامه که از سه فصل تشکیل شده به این نتیجه رسیدیم که فرزند طبیعی از رابطه زوجیت بین پدر و مادر بوجود نیامده است مانند (فرزند شبیه‌سازی شده، فرزند ناشی از تفخیز دو بیگانه و بعضی از انواع تلقیح مصنوعی) زنا زاده نیستند. و همچنین این فرزندان مشروعیت دارند و مشروعیت به این معنی است که به پدر و مادر خود ملحق می‌شوند اما بعلت نداشتن رابطه زوجیت بین والدین آنها از بعضی آثار نسب مشروع مانند حرمت نکاح، حضانت، ولایت و نفقه برخوردار می‌باشند ولی از پدر و مادر خود ارث نمی‌برند.

واژگان کلیدی: فرزند طبیعی، نسب، شبیه‌سازی، تلقیح مصنوعی

فهرست مطالب

صفحه

مقدمه.....	۱
بیان مسأله.....	۲
سؤال‌های پژوهش.....	۲
سوال اصلی.....	۲
سوالات فرعی.....	۲
فرضیه‌های پژوهش.....	۳
حدود پژوهش.....	۳
اهداف پژوهش.....	۳
مبانی نظری پژوهش.....	۳
روش شناسی پژوهش.....	۴
پیشینه پژوهش.....	۴
۱- فصل اول: کلیات و مفاهیم.....	۸
۱-۱- مفهوم شناسی فرزند طبیعی.....	۸
۲-۱- مفهوم لغوی و اصطلاحی فرزند طبیعی.....	۹
۳-۱- نسب در فرزند طبیعی.....	۱۱
۳-۱-۱- مفهوم لغوی و اصطلاحی نسب.....	۱۱
۳-۱-۱-۱- نسب به مفهوم عام.....	۱۲
۳-۱-۱-۲- نسب به مفهوم خاص.....	۱۲
۴-۱- مقایسه نسب در فرزند طبیعی و فرزند مشروع.....	۱۴
۴-۱-۱- اثبات نسب مشروع.....	۱۵
۴-۱-۱-۱- اماره فراش.....	۱۷
۴-۱-۱-۲- قلمروی قاعده فراش.....	۱۸
۴-۱-۲-۱- انعقاد نطفه در زمان زوجیت.....	۱۹
۴-۱-۲-۱-۱- تولد کودک پس از شش ماه از تاریخ آخرین نزدیکی.....	۲۰
۴-۱-۲-۱-۲- سپری شدن بیش از ده ماه از زمان نزدیکی تا زمان ولادت.....	۲۰

- ۴-۱-۲-۲- تولد طفل بعد از انحلال زوجیت..... ۲۱
- ۵-۱-۵-۱- مقایسه نسب در فرزند طبیعی و فرزند ناشی از شبهه..... ۲۲
- ۵-۱-۱- مفهوم لغوی واصطلاحی شبهه..... ۲۲
- ۵-۱-۲- اقسام شبهه..... ۲۳
- ۵-۱-۲-۱- شبهه حکمیه..... ۲۳
- ۵-۱-۲-۲- شبهه موضوعیه..... ۲۳
- ۵-۱-۳- مواردی که نزدیکی در حکم وطی به شبهه است..... ۲۵
- ۶-۱-۶-۱- مقایسه نسب در فرزند طبیعی و فرزند ناشی از روابط نامشروع..... ۲۶
- ۶-۱-۱- مفهوم لغوی و اصطلاحی زنا..... ۲۶
- ۶-۱-۱-۱- شرایط تحقق زنا..... ۲۷
- ۶-۱-۲- اقسام زنا..... ۲۸
- ۶-۱-۳- نسب کودک ناشی از زنا..... ۲۸
- ۶-۲- تفخیز..... ۳۰
- ۷-۱-۷-۱- مقایسه نسب در فرزند طبیعی و فرزند ناشی از تلقیح مصنوعی..... ۳۱
- ۷-۱-۱- معنای لغوی و اصطلاحی تلقیح..... ۳۱
- ۷-۱-۲- انواع تلقیح مصنوعی..... ۳۲
- ۸-۱-۸-۱- مقایسه نسب در فرزند طبیعی و فرزند ناشی از شبیه‌سازی..... ۳۳
- ۸-۱-۱- مفهوم لغوی و اصطلاحی شبیه‌سازی..... ۳۳
- ۸-۱-۱-۱- انواع شبیه‌سازی..... ۳۴
- ۹-۱-۹-۱- مقایسه نسب در فرزند طبیعی و فرزند رضاعی..... ۳۵
- ۹-۱-۱- شرایط پیدایش قرابت رضاعی..... ۳۶
- ۱۰-۱-۱۰-۱- مقایسه نسب در فرزند طبیعی و فرزند خوانده..... ۳۷
- ۲- فصل دوم: مشروعیت فرزند طبیعی..... ۴۰
- ۲-۱-۲- فرزند طبیعی ناشی از رابطه تفخیز دو بیگانه..... ۴۰
- ۲-۲-۲- فرزند طبیعی ناشی از تلقیح مصنوعی..... ۴۳
- ۲-۲-۱- تاریخچه پیدایش تلقیح مصنوعی..... ۴۳
- ۲-۲-۲- مشروعیت تلقیح مصنوعی..... ۴۶

- ۲-۲-۱- عدم وجود دلیلی بر حرمت بوجود آمدن بچه از نطفه به روش مصنوعی..... ۴۶
- ۲-۲-۲- اصل براءت..... ۴۷
- ۲-۲-۳- اصل اباحه و جواز..... ۴۷
- ۲-۲-۳- انواع تلقیح مصنوعی..... ۴۸
- ۲-۲-۳-۱- لقاح مصنوعی با اسپرم شوهر..... ۴۹
- ۲-۲-۳-۱-۱- جواز لقاح مصنوعی با اسپرم شوهر..... ۴۹
- ۲-۲-۳-۱-۲- ادله جواز تلقیح مصنوعی بین زن و شوهر..... ۵۰
- ۲-۲-۳-۱-۳- وضعیت نسب..... ۵۱
- ۲-۲-۳-۱-۳-۱- تلقیح مصنوعی بعد از طلاق زوجین..... ۵۳
- ۲-۲-۳-۱-۳-۲- تلقیح مصنوعی بعد از فوت همسر..... ۵۵
- ۲-۲-۳-۱-۳-۲-۱- حرمت تلقیح پس از فوت همسر..... ۵۵
- ۲-۲-۳-۱-۳-۲-۲- جواز شرعی تلقیح پس از فوت همسر..... ۵۶
- ۲-۲-۳-۱-۳-۲-۲- لقاح مصنوعی با اسپرم بیگانه..... ۵۷
- ۲-۲-۳-۱-۳-۲-۲-۱- دلائل قائلین به حرمت تلقیح مصنوعی با اسپرم بیگانه..... ۵۸
- ۲-۲-۳-۱-۳-۲-۲-۲- دلائل قائلین به جواز تلقیح مصنوعی با اسپرم بیگانه..... ۶۳
- ۲-۲-۳-۱-۳-۲-۲-۲- وضعیت نسب..... ۶۴
- ۲-۲-۳-۱-۳-۲-۲-۲-۱- لقاح مصنوعی با تخمک بیگانه و قرار دادن آن در رحم زوجه..... ۷۰
- ۲-۲-۳-۱-۳-۲-۲-۲-۲- جوار یا حرمت لقاح مصنوعی با تخمک بیگانه..... ۷۰
- ۲-۲-۳-۱-۳-۲-۲-۲-۲-۱- حرمت لقاح مصنوعی با تخمک بیگانه..... ۷۰
- ۲-۲-۳-۱-۳-۲-۲-۲-۲-۲-۱- جواز لقاح مصنوعی با تخمک بیگانه..... ۷۱
- ۲-۲-۳-۱-۳-۲-۲-۲-۲-۲- وضعیت نسب..... ۷۲
- ۲-۲-۳-۱-۳-۲-۲-۲-۲-۲-۲- نسب پدری..... ۷۲
- ۲-۲-۳-۱-۳-۲-۲-۲-۲-۲-۲-۲- نسب مادری..... ۷۳
- ۲-۲-۳-۱-۳-۲-۲-۲-۲-۲-۲-۲-۱- اهدای جنین یا انتقال جنین..... ۷۶
- ۲-۲-۳-۱-۳-۲-۲-۲-۲-۲-۲-۲-۲-۱- معنای لغوی و اصطلاحی جنین..... ۷۶
- ۲-۲-۳-۱-۳-۲-۲-۲-۲-۲-۲-۲-۲-۲- شرایط انتقال جنین..... ۷۶
- ۲-۲-۳-۱-۳-۲-۲-۲-۲-۲-۲-۲-۲-۲- انواع جنین قابل انتقال..... ۷۶

- ۲-۲-۳-۴- عدم جواز انتقال جنین از زن و مرد شرعی به رحم زن دیگر ۷۷
- ۲-۲-۳-۴-۵- جواز انتقال جنین تشکیل شده از زن و مرد قانونی به رحم زن دیگر ۷۹
- ۲-۲-۳-۴-۶- وضعیت نسب ۸۲
- ۲-۲-۳-۴-۱- رابطه طفل با صاحب اسپرم ۸۲
- ۲-۲-۳-۴-۲- رابطه طفل با صاحب تخمک ۸۲
- ۲-۲-۳-۴-۳- رابطه طفل با صاحب رحم ۸۳
- ۲-۲-۳-۵- رحم جایگزین یا جانشینی در بارداری ۸۵
- ۲-۲-۳-۵-۱- نظریه حرمت انتقال جنین به رحم اجاره‌ای ۸۶
- ۲-۲-۳-۵-۲- نظریه جواز انتقال جنین به رحم اجاره‌ای ۸۸
- ۲-۲-۳-۵-۳- وضعیت نسب ۸۹
- ۲-۲-۳-۶- فرزندان آزمایشگاهی ۹۱
- ۲-۲-۳-۶-۱- وضعیت نسب در فرزند آزمایشگاهی ۹۲
- ۲-۳-۳- فرزند طبیعی ناشی از شبیه‌سازی ۹۵
- ۲-۳-۱- تاریخچه شبیه‌سازی ۹۵
- ۲-۳-۲- تکنیکهای شبیه‌سازی ۹۷
- ۲-۳-۱-۲- روش جنسی ۹۷
- ۲-۲-۳-۲- روش غیر جنسی ۹۸
- ۲-۲-۳-۳- شبیه‌سازی عضوی یا سلولی ۹۹
- ۲-۲-۳- مشروعیت شبیه‌سازی انسانی ۹۹
- ۲-۳-۴- وضعیت نسب ناشی از شبیه‌سازی ۱۰۳
- ۲-۳-۴-۱- فقدان نسب در فرد شبیه‌سازی شده ۱۰۳
- ۲-۳-۴-۲- فرد شبیه‌سازی شده، کودک صاحب سلول است ۱۰۴
- ۲-۳-۴-۳- فرد شبیه‌سازی شده دوقلوی با تأخیر از اصل خویش است ۱۰۶
- ۳- فصل سوم: آثار نسب در فرزند طبیعی ۱۰۸
- ۳-۱- حرمت نکاح ۱۰۸
- ۳-۱-۱- مفهوم لغوی و اصطلاحی نکاح ۱۰۸
- ۳-۱-۲- رابطه کودک حاصل از تفخیز دو بیگانه از جهت حرمت نکاح ۱۱۱

- ۱۱۱..... ۳-۱-۳- رابطه کودک حاصل از اسپرم بیگانه از جهت حرمت نکاح.....
- ۱۱۳..... ۳-۱-۴- رابطه کودک حاصل از اهدای تخمک بیگانه از جهت حرمت نکاح.....
- ۱۱۴..... ۳-۱-۵- رابطه کودک حاصل از جنین اهدایی با زوجین از جهت حرمت نکاح.....
- ۱۱۴..... ۳-۱-۶- رابطه طفل حاصل از رحم جایگزین از جهت حرمت نکاح.....
- ۱۱۵..... ۳-۱-۷- رابطه کودک حاصل از رحم مصنوعی در آزمایشگاه از جهت حرمت نکاح.....
- ۱۱۶..... ۳-۱-۸- حرمت نکاح در فرزند شبیه‌سازی شده.....
- ۱۱۷..... ۳-۲- حضانة.....
- ۱۱۷..... ۳-۲-۱- مفهوم لغوی و اصطلاحی حضانة.....
- ۱۱۸..... ۳-۲-۲- حضانة حق است یا تکلیف.....
- ۱۱۹..... ۳-۲-۳- حضانة طفل با چه کسی است.....
- ۱۲۱..... ۳-۲-۴- موارد سقوط حق حضانة.....
- ۱۲۱..... ۳-۲-۵- حضانة در فرزند از رابطه تفخیز دو بیگانه.....
- ۱۲۲..... ۳-۲-۶- حضانة فرزند از طریق اهدای اسپرم بیگانه.....
- ۱۲۳..... ۳-۲-۷- حضانة طفل در اهدای تخمک بیگانه.....
- ۱۲۴..... ۳-۲-۸- حضانة طفل در انتقال جنین.....
- ۱۲۵..... ۳-۲-۹- حضانة طفل در رحم اجاره‌ای.....
- ۱۲۶..... ۳-۲-۱۰- حضانة فرزند آزمایشگاهی.....
- ۱۲۷..... ۳-۲-۱۱- حضانة طفل شبیه‌سازی شده.....
- ۱۲۷..... ۳-۳- ولایت.....
- ۱۲۷..... ۳-۳-۱- مفهوم لغوی و اصطلاحی ولایت.....
- ۱۲۹..... ۳-۳-۲- افراد تحت ولایت قهری.....
- ۱۳۰..... ۳-۳-۳- تفاوت حضانة و ولایت.....
- ۱۳۰..... ۳-۳-۴- ولایت طفل از رابطه تفخیز دو بیگانه.....
- ۱۳۱..... ۳-۳-۵- ولایت طفل در اهدای اسپرم بیگانه.....
- ۱۳۲..... ۳-۳-۶- ولایت طفل در اهدای تخمک بیگانه.....
- ۱۳۲..... ۳-۳-۷- ولایت طفل در اهدای جنین.....
- ۱۳۳..... ۳-۳-۸- ولایت در رحم اجاره‌ای.....

۱۳۳	۳-۳-۹- ولایت فرزند آزمایشگاهی
۱۳۳	۳-۳-۱۰- ولایت در طفل شبیه‌سازی شده
۱۳۴	۳-۴-۴- الزام به انفاق
۱۳۴	۳-۴-۱- مفهوم لغوی و اصطلاحی نفقه
۱۳۵	۳-۴-۲- نفقه اولاد
۱۳۶	۳-۴-۳- ضمانت اجرای نفقه اقارب
۱۳۷	۳-۴-۴- نفقه طفل در رابطه با تفخیز دو بیگانه
۱۳۸	۳-۴-۵- نفقه طفل در اهدای اسپرم بیگانه
۱۳۹	۳-۴-۶- نفقه طفل در اهدای تخمک بیگانه
۱۳۹	۳-۴-۷- نفقه طفل در اهدای جنین
۱۴۰	۳-۴-۸- نفقه طفل در رحم اجاره‌ای - جایگزین
۱۴۱	۳-۴-۹- نفقه فرزند آزمایشگاهی
۱۴۱	۳-۴-۱۰- نفقه کودک شبیه‌سازی شده
۱۴۲	۳-۵-۵- توارث
۱۴۲	۳-۵-۱- مفهوم لغوی و اصطلاحی توارث
۱۴۳	۳-۵-۲- ارث طفل حاصل از رابطه تفخیز دو بیگانه
۱۴۵	۳-۵-۳- ارث طفل در اهدای اسپرم بیگانه
۱۴۹	۳-۵-۴- ارث طفل در اهدای تخمک بیگانه
۱۵۲	۳-۵-۵- ارث طفل در اهدای جنین و رحم جایگزین
۱۵۶	۳-۵-۶- ارث فرزند آزمایشگاهی
۱۵۷	۳-۵-۷- ارث فرزند شبیه‌سازی شده
۱۶۰	نتیجه گیری
۱۶۱	پیشنهادات
۱۶۲	فهرست منابع
۱۸۰	استفتائات

مقدمه

خانواده اولین نهاد جامعه را تشکیل می‌دهد که خود در نتیجه ازدواج بین زن و مرد بوجود می‌آید. یکی از اهداف مهم تشکیل خانواده، بقای نسل بشر و پرورش اولاد می‌باشد. فرزندپروری از چنان اهمیت والایی برخوردار است که خداوند متعال در قرآن کریم به این موضوع اشاره کرده. متأسفانه همیشه شرایط به گونه‌ای نیست که همه خانواده‌ها بتوانند به آسانی از نعمت فرزندپروری برخوردار شوند چرا که در عصر حاضر به دلایل زیادی از جمله مشکلات اجتماعی، اقتصادی و ابتلای زوجین به بعضی بیماریها، فرزندآوری بطور چشمگیری کاهش یافته تا حدی که برای در صد زیادی از زوجین امکان باروری از روش معمول نیست.

خوشبختانه با توجه به پیشرفت چشمگیر دانش پزشکی در سالهای اخیر، روشهای مختلفی متناسب با شرایط خاص زوجین در دسترس است. تا حدی که عده کثیری از آنها به سهولت و بطور کامل درمان می‌شوند. همچنین برای زوجینی که در حال حاضر و با علم روز درمان ناپذیرند، روشهای دیگری وجود دارد تا همانند دیگر خانواده‌ها از لذت فرزندپروری محروم نباشند.

اما در این شرایط برای محققان دینی سوالات فراوانی پدید می‌آید که آیا این طریق درمان‌ها از دید شرعی جایز می‌باشند و آیا فرزندان بوجود آمده از این روشها با فرزندان معمول از حقوق مساوی برخوردار هستند و نظرات فقها و حقوقدانان در این مورد چگونه است؟

با توجه به قدمت کم این مسئله، پژوهش‌های انجام شده در این زمینه بسیار اندک بوده و حاصل تلاش محققان بصورت تعداد معدودی مقالات پراکنده ارائه شده‌اند.

این نیاز احساس می‌شود که بصورت مرتب و منسجم به موضوع این گروه از فرزندان از دید حقوقی و قانونی پرداخته شود. در این پایان‌نامه تلاش ما بر این بوده تا ضمن معرفی انواع روشهای فرزندآوری موجود، با بیان نظرات فقهی مراجع تقلید و علما و قانون، شرح کامل و جامعی از مشروعیت یا عدم مشروعیت هر کدام از روشهای باروری موجود ارائه شود. ما نظرات فقها را بصورت منظم گردآوری کرده و بصورت دسته‌بندی شده

با توضیحاتی ارائه کرده‌ایم. همچنین از عده‌ای از مراجع تقلید، استفتائاتی جمع‌آوری کرده‌ایم که ضمن تشکر از پاسخگویی مراجع عظام، برای آگاهی بیشتر در مورد بعضی موضوعات جدید نظرات آنها بیان می‌شود.

بیان مسأله

براساس آموزه‌های دین اسلام کانون خانواده بر اساس ازدواج شرعی و قانونی به صورت دائم و یا موقت شکل می‌گیرد. ثمره‌ی این نوع ازدواج‌ها بویژه ازدواج دائم فرزندان هستند که در این کانون پا به عرصه وجود می‌گذارند و رشد پیدا می‌کنند، یعنی با رابطه‌ی زوجیت و بواسطه‌ی موافقه و مباشرت انعقاد نطفه صورت می‌گیرد و بین پدر و مادر با فرزندان، علاوه بر رابطه‌ی خونی، رابطه‌ی حقوقی و شرعی نیز ایجاد می‌گردد. این دسته از فرزندان "فرزندان مشروع" نام دارند و یقیناً از حقوق شرعی و قانونی برخوردارند اما مسئله این است که در مواردی صرف رابطه‌ی جنسی در خارج از ضوابط شرعی و حوزه خانواده و یا اسباب و علل دیگری موجب تولد فرزندان می‌شود که صرفاً رابطه خونی دارند که در این صورت هر چند از دیدگاه اهل لغت، طبیعتاً میان فرزندان مشروع و قانونی و نامشروع و نیز متولد از لقاح مصنوعی و یا شبیهه و... تفاوتی وجود ندارد. (چون بالاخره این فرزندان نتیجه‌ی ترکیب اسپرم و تخمک‌اند و می‌توان در مجموع آنان را فرزندان طبیعی نام نهاد) ولی آیا این دسته از فرزندان که اصطلاحاً ظهور در عنوان فرزندان طبیعی دارند مشمول احکام اسلامی از قبیل ارث، نفقه، حضانت، نسب، ولایت و... هستند و اگر از لحاظ حقوقی مورد حمایت قانونگذار قرار می‌گیرند کیفیت آن چگونه است که در این پایان‌نامه تبیین مسائل حقوقی و شرعی فرزند طبیعی دنبال می‌گردد.

سؤال‌های پژوهش

سوال اصلی

احکام فقهی و حقوقی فرزند طبیعی چیست؟

سوالات فرعی

۱- وضعیت نسب در شبیه‌سازی انسانی چگونه است؟

۲- حضانت فرزند طبیعی برعهده‌ی چه کسی است؟

۳- احکام مرتبط با نسب فرزند طبیعی ناشی از تفخیز برعهده چه کسی است؟

فرضیه‌های پژوهش

۱- نسب در شبیه‌سازی انسانی وجود دارد و پدر و مادر فرزند متولد شده از طریق شبیه‌سازی همان پدر و مادر کسی است که صاحب سلول است و به بیان دیگر صاحب سلول و فرزند حاصل از صاحب سلول دو قلوبی هم محسوب می‌شوند.

۲- حضانت فرزند طبیعی به عهده‌ی کسی است که نطفه متعلق به اوست.

۳- در فرزند ناشی از تفخیز دو بیگانه به دلیل عدم رابطه زوجیت و همینطور عدم تحقق زنا، طفل ملحق به ابوبن خود می‌شود و از احکام مربوط به نسب مشروع غیر از ارث برخوردار است.

حدود پژوهش

بررسی فقهی و حقوقی فرزند طبیعی و تطبیق آن با قوانین فقهی و حقوقی مندرج در کتب فقهی و حقوقی شیعه و در صورت نیاز طرح برخی از نظریات مطرح در اهل سنت در راستای تبیین موضوع.

اهداف پژوهش

هدف این پژوهش تحقیق، مطالعه و بررسی مفهوم فرزند طبیعی و مصادیق آن و بررسی فقهی و حقوقی وضعیت این فرزندان و آسیب شناسی این مسئله برای پیشگیری از گسترش حضور چنین فرزندان در جامعه است.

مبانی نظری پژوهش

در مراجعه به فتاوی‌ای معاصران درباره‌ی طفل حاصل از لقاح نیز ابهامات و اختلافاتی مشاهده می‌شود. عده‌ای چه در فرض حرمت تلقیح و چه در فرض جواز آن طفل را فرزند صاحب نطفه و تمام احکام فرزند و پدر را

برای آن دو ثابت می‌دانند. چرا که از ثبوت احکام پدر و فرزندی استثنا شده زنازاده است و بنا بر فرض اطفال حاصل از تلقیح زنازاده نیستند.

اندیشمندان حقوق اسلامی مطابق و متناسب با قواعد و اصول حاکم نفس شبیه‌سازی انسانی را مثل شبیه‌سازی نباتی و حیوانی جایز و مباح دانسته‌اند و برخی فقها از نظر عنوان ثانوی آن را مباح می‌دانند که البته در این میان برخی قائل به جواز محدود هستند. در عین حال برخی دیگر از علما به دلیل دارا بودن پیامدهای منفی اجتماعی و اخلاقی، این امر را از باب عنوان ثانوی حرام دانسته‌اند

روش شناسی پژوهش

جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها به صورت تحقیق و کتاب‌خانه‌ای می‌باشد و در مرحله‌ی تدوین و نگارش متن به شیوه‌ی توصیفی و تحلیلی است.

پیشینه پژوهش

در احکام اسلامی موضوع فرزندان طبیعی به ترتیبی که امروز از جهت علمی و عملی مطرح است سابقه نداشته است چون فرزند طبیعی واژه‌ای است که حقوقدانان به این نوع از فرزندان اختصاص داده‌اند و شامل سه گروه رابطه تفخیز دویگانه، بعضی از انواع تلقیح مصنوعی و فرزند شبیه‌سازی شده می‌باشد. از آنجا که می‌دانیم موضوع مورد بحث از مسائل مستحدثه می‌باشد به راحتی نمی‌توان در منابع اسلامی و اخبار و روایات با این عناوین مطالبی را به دست آورد. اما در زمینه بارداری شدن زن از زن دیگر به وسیله‌ی مساحقه و همجنس‌بازی و همچنین در مورد عمل تفخیز که سبب بارداری شدن زن می‌گردد مصادیقی است که لااقل می‌توان گفت شباهتهایی با تلقیح مصنوعی دارد.

اولین بار پیرامون موضوع تلقیح مصنوعی در سال ۱۳۲۶ پایان‌نامه‌ای نوشته شد و بعد در سال ۱۳۴۵ دکتر شهیدی مقاله‌ای با نام تلقیح مصنوعی انسان منتشر نمود و همچنین دکتر اسدالله امامی در سال ۱۳۴۹ کتاب مطالعه تطبیقی نسب در حقوق ایران و فرانسه را نوشت و در آن به موارد انواع تلقیح مصنوعی اشاره کرده

است. در زمینه تلقیح مصنوعی مقالات و سخنرانیهای متعددی ارائه شده است و در همین راستا در سال ۱۳۶۸ اولین مرکز باروری و ناباروری در یزد شروع به کار کرد و بعد از بوجود آمدن این مراکز موضوع خیلی بصورت جدی تر دنبال شد. همزمان که حقوقدانان مطالب و مقالاتی در این زمینه ارائه می کردند، فقهای معاصر هم فتاوی خود را بیان می کردند و حتی در زمان حیات امام خمینی و آیت الله خوئی و بروجردی بحثهای فقهی مرتبط با این موضوعات به صورت جدی دنبال می شد و در حال حاضر مراجع تقلید استفتائاتی در این موضوعات بیان می کنند.

در سال ۱۳۸۰ کتابی به نام روشهای نوین تولید مثل انسانی از دیدگاه فقه و حقوق (مجموعه مقالات) منتشر شد و در آن مقالاتی از آیت الله مؤمن، آیت الله یزدی، حرم پناهی، مهدی شهیدی، حسین مهرپور و علوی قزوینی وجود دارد و همزمان در همین سال پایان نامه ای از عباس نایب زاده با عنوان (بررسی حقوقی روشهای نوین باروری مصنوعی، مادر جانشین، اهداء تخمک، جنین) منتشر شد و بعد از آن در سال ۱۳۸۲ محمد هاشم صمدی اهری، پایان نامه ای با عنوان (نسب ناشی از لقاح مصنوعی در حقوق ایران و اسلام) نوشته شد. در سال ۱۳۸۳ آقای رضانیا معلم پایان نامه ای با عنوان (باروری های پزشکی از دیدگاه فقه و حقوق) نوشته است. و مقالاتی هم در این زمینه در سال ۱۳۸۸ به عنوان (نسب مادری کودک تولد یافته از اهدای جنین در حقوق ایران) از اکرم صفیری و فاطمه طاهرخانی و در سال ۱۳۹۱ مقاله ای با عنوان (ملاحظات فقهی، اخلاقی و حقوقی اهدا و اشتراک تخمک در حقوق ایران) توسط پژوهشگاه رویان جهاد دانشگاهی نوشته شد. همچنین در سال ۱۳۹۳ مقاله ای با نام (حقوق مالی و غیر مالی کودکان متولد شده از روش رحم جایگزین) توسط محمد صادق طباطبائی از دانشگاه اصفهان نوشته شد و در نهایت در سال ۱۳۹۵ مقاله ای به عنوان (بررسی وضعیت حقوقی کودک متولد شده از رحم جایگزین با رویکردی بر نظر امام خمینی) از محمد موسوی بجنوردی منتشر شد.

در زمینه مسئله شبیه سازی نیز تحقیقات متعددی به عمل آمد. در سال ۱۳۸۰ مقاله ای با نام (شبیه سازی) نوشته ابوالقاسم علیان نژاد نوشته شد و همچنین در سال ۱۳۸۱ کتابی با عنوان (شبیه سازی انسان) از حسن

سالاری منتشر شد. سپس در سال ۱۳۸۲ مقاله‌ای با نام (شبیه‌سازی، به کجا می‌رویم ؟) نوشته یوسف قرضاوی و ترجمه نورالدین سعیدیان در مجله مرکز بزرگ اسلامی در غرب کشور منتشر شد و در ادامه در همین سال مقاله‌ای با نام (شبیه‌سازی انسان، پیامدها و عکس‌العمل‌ها) از جواد خرمی نوشته شد. در همین راستا در سال ۱۳۸۳ مقاله‌ای با عنوان (نگاهی به پدیده شبیه‌سازی انسان) از بابک‌پور قهرمانی نوشته شد. سپس در سال ۱۳۸۴ نخستین همایش (گفتگوی علم و دین) از سوی مرکز ملی تحقیقات علوم پزشکی کشور در تهران برگزار شد که بخشی از آن به شبیه‌سازی اختصاص یافت و در این بخش مقاله‌ای با عنوان (چالش علم و دین در مسئله شبیه‌سازی انسانی) از دیدگاه آیین کاتولیک و اسلام (در سال ۱۳۸۴ ارائه داد و مقالاتی از جمله (دیدگاه کلامی اهل سنت، شبیه‌سازی در آیین کاتولیک، شبیه‌سازی از دیدگاه شیعه، شبیه‌سازی از دیدگاه سنت) در سال ۱۳۸۴ منتشر کرد. و در ادامه در سال ۱۳۸۵ کتابی با نام (شبیه‌سازی انسان) نوشته‌ی دکتر علی ناظمی و دکترمهرداد هاشمی به نگارش درآمد. همین‌طور در سال ۱۳۸۷ پایان‌نامه‌ای با عنوان (بررسی فقهی و حقوقی شبیه‌سازی انسان و آثار حقوقی ناشی از آن) از آقای عباس‌نیا زارع منتشر شد. سپس دو مقاله از دکتر ایزدی فرد یکی در سال ۱۳۸۸ با عنوان (نسب در شبیه‌سازی انسانی) و در سال ۱۳۹۴ (بررسی احکام ثانویه عدم جواز شبیه‌سازی) ارائه شد. البته در حوزه پیشرفت و نگارش مقالات علمی، فقها هم از همان آغاز طرح شبیه‌سازی انسانی استفتاهای متعددی که اغلب فرضی بودند را در این زمینه صادر کردند. در نهایت پایان‌نامه مصطفی‌عابدین‌پور در سال ۱۳۸۹ به عنوان (وضع حقوقی فرزند طبیعی در ایران) موجود می‌باشد که به مسائل حقوقی فرزندان طبیعی پرداخته است.

فصل اول

کلیات و مفاهیم

۱- فصل اول

۱-۱- مفهوم شناسی فرزند طبیعی

بر اساس نظام آفرینش تکون هر طفلی در اثر رابطه جنسی بین زن و مرد میسر است که در شرع مقدس اسلام برای این رابطه قانون مشخصی قرار داده شده است که هم باعث بوجود آمدن نظام مقدس خانواده می شود و هم پاکی نسلها و طهارت مولود را بدنبال دارد. درقرآن کریم و احادیث فراوانی که ازائمه به یادگارمانده به این نکته اشاره شده است که بهترین راه برای ازدیاد نسل پاک و برقراری رابطه جنسی ازدواج صحیح است که خداوند در سوره روم آیه ۲۱ فرموده است:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

و از نشانه‌های او اینکه همسرانی از جنس خودتان برای شما آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید، و در میانتان مودت و رحمت قرار داد؛ در این نشانه‌هایی است برای گروهی که تفکر می‌کنند.

قانونگذار ایران هم به پیروی از قانون اسلام و از جهت احترام به روابط اخلاقی و مذهبی همین مسئله را مد نظر قرار داده و فقط نسب مشروع را به رسمیت شناخته و قانونی می‌داند. و اگر با وجود این شرایط کسی رابطه‌ی نامشروعی برقرار کند و از این رابطه صاحب فرزند شود قانون اسلام مجازات‌های سنگینی درقبال این عمل اجرا می‌کند و یکی از این مجازات‌ها و محرومیت‌ها قطع نسب از پدر و مادر و فرزند است یعنی چنین طفلی را به پدر و مادر خود ملحق نمی‌داند و او را ولدالزنا می‌گویند و در قانون مدنی در ماده ۱۱۶۷^۱ به این مطلب اشاره کرده است.

طبق حقوق اسلام کودکان به دو گروه مشروع و نامشروع تقسیم می‌شوند که در نتیجه‌ی این رابطه مشروع فرزندان به پدر و مادر خود ملحق می‌شوند و از مزایای قانونی و شرعی فرزندان مشروع برخوردار می‌شوند و در عوض طفل نامشروع منتسب به پدر و مادر خود نمی‌گردد و هیچ‌گونه رابطه حقوقی با والدین خود ندارد.

^۱ طفل متولد از زنا ملحق به زانی نمی‌شود

با توجه به پیشرفت علم در همه عرصه‌ها بخصوص علم پزشکی و برای حل کردن مشکلات خانواده‌هایی که از نداشتن فرزند رنج می‌برند در عصر حاضر با استفاده از وسائل پزشکی فرزندان بوجود آمده است که نسب آنها مورد ابهام است و بین فقها اختلاف نظر فراوان وجود دارد مانند فرزندان بوجود آمده از تلقیح مصنوعی یا فرزندان شبیه‌سازی شده و مسئله‌ای که وجود دارد آیا این کودکان در گروه فرزندان مشروع قرار دارند و یا در گروه فرزندان نامشروع هستند.

البته حقوقدانان و فقها نظرات فراوانی ارائه کرده‌اند ولی هنوز نظر واحدی در این مورد وجود ندارد و بالاخره حقوقدانان از باب اینکه رابطه طبیعی و خونی بین این فرزندان با پدر و مادرشان وجود دارد اصطلاحی به نام فرزند طبیعی را نام‌گذاری کرده‌اند و این کودکان را جزء فرزندان طبیعی قرار می‌دهند.

۱-۲- مفهوم لغوی و اصطلاحی فرزند طبیعی

فرزند طبیعی یک اسم مرکب است و به طور کامل در کتابهای لغت تعریف نشده ولی چون از دو واژه فرزند و طبیعی تشکیل شده می‌توان این‌گونه بیان کرد. واژه فرزند که به مفهوم نسل و ولد (چه پسر یا دختر) بچه‌ی آدم است (معین، ۱۳۷۵، ج ۲، ص ۱۲۲۰) و واژه‌ی طبیعی که منسوب به طبیعت است و یا ذاتی، جبلی (معین ۱۳۷۵، ج ۱، ص ۱۰۶۸)

با توجه به معنای هر بخش این اصطلاح، فرزند طبیعی را در معنای لغوی می‌توان این‌چنین تعریف کرد: فرزند طبیعی عبارت است از ولد یا فرزندی که طبیعت امر اقتضای تولد و شکل‌گیری آن را دارد. به عبارت بهتر، فرزند طبیعی در لغت به معنای فرزندی است که طبیعت و هستی آن نتیجه‌ی ترکیب اسپرم یک مرد و تخمک یک زن است و این آمیختگی اقتضای تشکیل و تولد آن موجود را از زن و مرد که پدر و مادر طبیعی او نامیده می‌شوند، خواهد داشت، (عابدین پور، ۱۳۸۹، ص ۷)

اصطلاح فرزند طبیعی، یک اصطلاح حقوقی است که حقوقدانان برای یک نوع خاص از فرزندان نامگذاری کرده‌اند و در کتب حقوقی هم نمی‌توان تعریف جامع و کاملی از فرزند طبیعی یافت و تعاریفی که تاکنون بیان شده به نظر می‌رسد نتوانسته تمام اقسام فرزند طبیعی را در برگیرد. بعضی بیان کرده‌اند: هرگاه در